

AZƏRBAYCAN DİLİ

UOT 81 41;801.7

FİRUDİN RZAYEV

QƏDİM OĞUZ TÜRK DAMĞA İŞARƏLƏRİNİN NAXÇIVAN
ƏRAZİSİNDƏ İZLƏRİ

Məqalədə türk tarixində xüsusi yeri olan Oğuz türk damğa işarələrinin Naxçıvan ərazisindəki izlərindən bəhs olunur. Tədqiqat zamanı Oğuz tarixinin m.ö. II minilliklərə söykəndiyi faktlar ilə sübut edilmiş, 22 oğuz boylarına məxsus damğaların daşdığı mənalar da faktlar ilə izah olunmuşdur. Qədim türk əlifba işarələri ilə müqayisə olunan damğaların qədim türk mifk inancından gəldiyi ortaya çıxır. Bu damğa işarələrin qədim Naxçıvan ərazisinin Gəmiqaya, Nüvədi yazılarında da təkrarı elmi baxımdan bir daha əsaslandırılır. Öz izlərini ərazinin oykonimlərində də yaşadan Oğuz tayfa adları ərazinin türklərin ana yurdu olduğunu birmənalı təsdiq edir. Məqalədə Oğuz tayfa adları və damğalardakı mif Naxçıvan ərazisi oykonimik sistemi ilə də tam üst-üstə düşür.

Bir ittifaqda birləşmiş türk Oğuz boylarına məxsus bu damğaların xüsusi məna daşdığı faktlarla təsdiq olunmuş, yeni elmi nəticələr əldə edilmişdir.

Açar sözlər: *Oğuz, Naxçıvan, oğuz tayfa qolları, damğa işarələr, türk əlifba işarələri.*

Prototürklərin ana yurdu olmuş Qədim Naxçıvan ərazisində, onların məskunlaşması, mövcud mədəniyyət abidələrinin yaranması dövrləri tam tədqiq olunmamışdır. Bu tayfalardan **Oğuz** türk tayfalarının da tarixdəki yeri uzun illərdir ki, mübahisəli qalmış, onların ərazilər də tam tədqiq edilməmişdir.

A.Bernştam, V.Bartold, M.Artamanov, V.Radlov, H.Araslı, X.Koroğlu, Ə.Dəmirçizadə, Ş.Cəmşidov, M.Təhmasib, İ.Kafəsoğlu, Y.Öztuna, F.Sumer, kimi xeyli tədqiqatçılar bu problemə müxtəlif yöndən yanaşmış, “Oğuznamə” və “Dədə Qorqud” dastanlarına əfsanə, qəhrəmanlıq dastanı kimi baxmış [9, s. 15, 44-45, 78-79; 3, s. 273], onların tarixi, dili, ərazilərinə dair müəyyən fikirlər söyləmişlər. Bu yazılarda oğuzların damğa işarələri və onların daşdığı mənalar izah edilməmişdir.

K.Sərtkocalı tədqiqatçı A.Savvinə istinadən “saxa bayaattar”, “saxa bayaan” boylarını bayat boyu kimi yazıb, onu VIII əsrə aid edir və yakutların özlərini “saxa bayaattar”, “saxa bayaan” adlandırdığını göstərir [8, s. 158, 171]. Bu fikrə diqqət etsək, oğuzların Bayat boyu Gün xan soyundan gələn 3-sü nəslidir [7, s. 134].

A.Bernştam “Oğuz Kağan haqqında tarixi əfsanə” yazısında F.Rəşidəddinin “Oğuz-nəmə” əsərinə istinad edərək? Şərq tarixi prosesinin beş dövrü haqqında danışıq və bu dövrləri “patriarxal münasibətlərin təşkili”, “sinfi münasibətlərin formalaşması”, “Hun, Mode-Mete dövrü”, “VI-VIII əsrlər”, “IX-XII əsrlər peçeneq-qıpçaq dövrləri” kimi müəyyənləşdirir [2, s. 33, 42, 43].

Türk mədəniyyəti tarixindən bəhs edən Emel Esin isə Səlcuq oğuzların Orta Asiyadan X əsrdə gələrək ağac kimi budaqlanıb, Türkiyə olub dövlətə çevrildiyini yazır və oğuzları “Türkiyə türklərinin ataları” adlandırır [5, s. 22].

Fəxrəddin Kırzioğlu da “Dede-Korkut oğuznameleri” kitabında oğuzların m.ö. İsgəndərdən qabaq Cenasdan-Doğu Türküstandan gələrək Azərbaycanın qərb bölgəsində (indiki

Gürcüstan) yerləşdiyini, türk tayfası cinlilərin-Orbelilərin oğuzlar olduğunu qeyd edir. O, bu əsərində Küçük Arşaklı-Arşakuni dövlətinin oğuzların Salvur boyu xanədanına aid olduğuna faktlar göstərir [10, s. 1]. Bu baxımdan Oktay Aslanapaanın fikirləri də diqqəti çəkir. O, göytürklərin “təməlinin təşkilində” oğuzların böyük rolundan bəhs edir və onların İslamdan öncə “türkmən” adlandıqlarını yazır [15, s. 59]. Bu tarixi qədimlik L.Levinanın Sırdərya ətrafında apardığı arxeoloji tədqiqatlar zamanı aşkarlanan qədim oğuzlarla bağlı o dövrə aid xeyli sayda mədəniyyət nümunələri ilə də təsdiq edilir [13, s. 64-76].

Burada bir tarixi faktı da oxucuların nəzərinə çatdırmaqla fikrimizi bölüşmək istərdik. M.Kaşğari divanında 22 oğuz boyu və onların daşdığı damğa işarələr yer alır. Əgər bu damğalara diqqət etsək, onların bir qismi qədim türk əlifba işarələrində təkrarlanmaqla bu işarə birliyində müəyyən mənə ifadə edirlər. Təbii ki, apardığımız müqayisəli təhlillərin elmdə mütləq qəbul olunması qəsdində deyilik, sadəcə bu işarələrdəki olduqca yaxın eyniliyi və məntiqi uyğunluğu oxucularla bölüşməyi zəruri hesab edirik. Burada hər bir tayfaya məxsus damğaların daşdığı mənalar, ümum dünya miqyasında hər bir xalqa məxsus bayraqlarda rəng və xüsusi işarələrin daşdığı mənaların qədim siyasi işarə olduğunu təsdiq və təkrar edir. Azərbaycan dövlətinin bayrağında və xanlıqların bayraqlarındakı rəng və işarətlərdə də bu üçlüklər xüsusi mənaları özündə daşıyır.

1. Kınıq boyları. Bu damğa işarəyə diqqət etsək, burada I sütun işarəsi Ağ noqaylarda **kar+as** şəklində “coşqun+as” mənasında As tayfa adına aid işarədir. Aslar isə ərazilərimizdə ən qədim tayfalar olmaqla böyük güc kimi Ön, Kiçik, Orta Asiya ərazilərinə hakim olmaqla bu torpaqları öz adları ilə adlandırmış, 50-dən yuxarı qədim yazı nümunələrində türk boyu kimi qeyd olunmuşdur [11, s. 80]. Bu sütuna yanakı birləşən **A** işarəsi isə “yurd” işarəsi olaraq damğa bütövlüyündə, “As yurdu” mənasını verir. Təbii ki, bu bir təsadüf deyil, Kınıq boylarının rəmzi mənası olmuşdur. Qeyd edək ki, bu işarələrlə bərabər oğuzların bütün damğa işarələri **As**, **Bastul Turdetan** əlifbaları ilə yanaşı **Gəmiqaya**, **Qobustan**, **Şamaxı**, **Təbriz**, **Nüvədi** və digər ərazilərimizin qaya yazılarında da təkrarlanır ki, bu yazı işarələr m.ö. III minilliklərə söykənir [16, I s. 418-435] və **Nüvədi** də Naxçıvan ərazisi idi. Biz mənbələrdə qədim Naxçıvana aid ərazilərdə **Kanaqer-Kınıq+ər** məntəqə adına da rast gəlirik [6, s. 36] ki, ad “Kınıq ərləri” mənasındadır.

2. Kayı boyları. Əgər kayıların bu damğa işarələrinə diqqət etsək, burada **V** işarəsi qədim **As** türklərinin **U** saiti-“uruq-tikili” mənasında idi, eləcə də onu dövrələyən **I** işarə isə **İ** saiti bildirdi ki, burada **İ**-“erdi”, “nail oldu” və “iç” mənalarını daşıyırdı [14, s. 164; 16, I c., s. 463]. Bu isə, damğanın **uruq erdi**-“tikiliyə, oturaq həyata nail oldu”, “yurd qorunur” mənaları daşdığını bildirir və bu adda Naxçıvan ərazisində **Kayni** məntəqə adları qeydə alınır [6, s. 51, 178] ki, **Kay+ni**-“Kayıların verdiyi”, **Kay+çı** -“Kayı tayfası” mənalarındadır.

3. Bayandur boyları. Bayandurların bu damğa işarəsi **B=E** şəklində **Şamaxı** işarələrində eyni formada xətt olmaqla **B** **E** kimi təsvir edilmişdir. Bu işarə **Bastul-Turdetan** əlifbaları, eləcə də ərazilərimizin **Gəmiqaya**, **Alban**, **Gəncə**, **Nüvədi**, **Pirallahi** və digər qaya yazılarında müəyyən cüzi fərqlərlə qeydə alınır. Bizim fikrimizcə, **B** hərfi qədim şumer və prototürklərdə işlənən “bəy” sözünü olduğu kimi təkrarlamaqla [16, I c., s. 469], yuxarı zümrəni təbliğ etmiş və **Bayandur** damğası əski kökdən bu mənaya xidmət etmişdir.

4. Yıva boyları. Oğuz boyunun bu damğasına diqqət etsək, burada **Kınıq** və **Kayı**

boylarının V Λ damğaları sanki bitişik şəkildə bir birini tamamlayır. Biz bu işarə birliyinə Bastul turdetanlarda N, As əlifbasında is -E səsləri kimi rast gəlirik ki, bu səs birləşməsi şumerlərdə və kassi türklərində En/An, En+kudi, An+u şəkillərində tanrı adları idi [16, I c., s. 17]. Ola bilsin ki, oğuzların bu qolu prototürklərin əski An/Anu tanrı inancını damğalarında saxlamışlar. Qədim Naxçıvan ərazisində Yıva oykonimi də [6, s. 49] bu taya adını özünə saxlamaqdadır.

5. Salqur boyları. Biz bu damğada tuturqalarda Λ işarəsinin iç və çöldən I işarəsi ilə birgə görürük və bunun tərs yazılışı Gəmiqaya yazılarında təkrarlanır [16, II c., s. 213]. Burada işarələrin daşdığı Λ “uruq, tikili” və I “nail oldu, erdi”, eləcə də “iç” mənalarına istinad etsək, damğa “İç oğuz yurdu” mənasında olmuş və bu tayfa adı Alquri məntəqə adında [6, s. 179] öz izlərini qorumuşdur.

6. Afşar boyları. Bu damğa işar As türklərində t, Basrul turdetanlarda isə i kimi işlənmiş, Gəmiqaya, Şamaxı, Təbriz, Qobustan yazı işarələrində, Naxçıvanda Ofşaryeri məntəqə adında da təkrarlanmışdır [6, s. 42]. Əgər işarəyə diqqət etsək, burada I işarəsinin baş və ayaq tərəfini Λ-“ev” simvolik işarə ilə tamamlayır [16, II c., s. 213]. Bu oturaq həyatın çoxluğuna işarə kimi özünü təqdim edir.

7. Beqdiilli boyları. Bu damğa Dügər tayfasında “yurd”, “bina” rəmzi, aslarda Ş səsi, bastullarda isə KI səs birləşməsi kimi özünü göstərir. Burada birinci işarə Nüvədi, Gəmiqaya, Kəlbəcər, Təbriz, Qobustan yazı işarələrində də təkrarlanır [4, s. 29-32]. Ki/ku qədim türklərdə “şan-şöhrət”, Ş səsi isə, Şar günəş tanrı mənasını bildirirdi [16, I c., s. 17]. Bu mənalarla damğa “Şanlı Şar tanrısı yurdu” kimi simvolik işarədir. Naxçıvanda 2 Bəydilli məntəqə adı da bunu təsdiq edir [1, s. 77].

8. Buqdüz boyları. Bu damğa işarə əski əlifba sistemində yer almır. Onu işarə kimi qəbul etsək, Bastul-Turdetan, Ask-Osk, Təbriz, Nüvədi yazılarında bu işarənin alt hissəsi < formasında S səsini, üstə birləşmiş işarəsi isə asların E, dik yazılışda I səsini bildirir [16, I c., s. 62]. Biz bunu <-“Şar tanrısı”, E-“ev”, I-“iç” mənalarında götürsək, damğa “Şar tanrısının iç yurdu” mənasını bildirir.

9. Bayatlar boyları. Bu damğa işarə də 3 işarə birliyində mövcuddur. Birinci I-“iç”, “nail oldu”, ikinci I və baş tərəfi “yurd”, üçüncü isə Bastul Turdetan əlifbasında baş tərəfi Λ şəklində “oymaq, el” mənasında hərf işarədir [16, II c., s. 214]. Bu mənalarla damğa işarə “İç yurd oymağı, eli” rəmzi mənasını daşımışdır.

10. Yazqır boyları. Bu tayfa damğasına diqqət etsək, 3 yanakı düz xətt Bastul Turdetan əlifbasında -Ş hərfini, sonuncu işarəsi onlarda E, As əlifbasında cüzi fərqlə L hərfini təkrarlayır [16, I c., s. 62, 425]. Biz Kınıq boylarının bu damğasına diqqət etsək, o yazqırların damğasından cüzi olaraq fərqlidir və Kara Asları bildirir. Biz Ş hərfinin Şar tanrı adı, E hərfinin “ev” mənasına istinadən, damğa işarənin “Şar eli” işarəsi olduğunu düşünürük.

11. Eymur boyları. Eymurların bu damğa işarəsi Tanrıçılıq dinində hələ m.ö. II-I minilliklərdə bu dini təmsil etməklə dünyanın dörd cəhəti-tərəfi haqqında rəmzi işarə idi ki, xeyli yazılarda bu geniş şərh edilir [16, II, s. 483].

12. Karabölük boyları. Bu damğa işarədə həm birinci işarənin Bastul Turdetan əlifbasında BU səsini verdiyini [16, I c., s. 425], həm də çuvaldurların “oturaq həyat” işarəli damğasını bərabər görürük. Qeyd edək ki, qədim türklərdə “bu” sözü müasir dilimizdə də

bulaq, bulud, bulama kimi sözlərdə qaldığı kimi “su” mənasını və “bi” şəklində isə “bəy” sözünü ifadə edirdi. Biz damğa işarənin “Oturaq bəylər” mənasında rəmzi mənada olduğunu düşünürük.

13. Alkabölük boyları. Maraqlı və mürəkkəb quruluşa malik bu damğa işarədə Kayı boylarının damğa işarələrindəki birinci tərəfin IV yanakı təsvirini görürük. Burada V As türklərinin U saiti-“uruq-tikili” mənasında, onu örtən I işarə isə İ saitinə bildirirdi ki, bu **erdi**-“nail oldu” və “iç” mənalarında idi. Ona bitişik bu işarədə O-“oba, oymaq”, S hərfi və düz xətt isə Bastul hərfliyinin bir variantı idi. Bu işarələr damğanı “Şar tanrısı altında tikili yurd sahibləri” kimi izah edir.

14. İqdir boyları. Oğuzların bir qolu olan iqdirlərə məxsus damğa Gəmiqaya, Şirvan yazı işarələrində qeydə alınmır. Bastul-Turdetan, Ask-Osk, Təbriz, Nüvədi yazılarında isə bu işarə tərs < formasında Ş səsini bildirmişdir. Fikrimizcə, İqdir türklərində bu işarə birbaşa Şar tanrı adını simvolizə etmişdir ki, Şar tanrısı as, kassi, kuti, hürrü və s. türklərdə Günəş tanrısı idi [16, II c., s. 215].

15. Üregirlər boyları. Biz bu damğa işarədə də birinci işarənin İqdir türk damğası ilə < formasında eyniliyini görürük. Burada əlavə olaraq üç xətt qeyd olunur ki, yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi bir xətt İ saitinə “iç” mənasında, iki xətt isə E-“ev” mənasında olmaqla “Şar tanrısının verdiyi iç yurdlar” mənasındadır.

16. Tutırka boyları. Əgər bu damğa işarəyə diqqət etsək, biz VΛ eyni formanı qədim Turdu türklərinin əlifba sistemində A saiti kimi, As əlifbasında isə -U saiti olaraq görürük və bu qədim türk işarələrində “aul”, “yurd” mənasını daşıyırdı [16, I c., s. 62, 425]. Bu ola bilsin ki, tuturqaların oturaq həyat bölgəsi idi.

17. Ulanyundluq boyları. Əgər ulanyundluqların bu damğasına diqqət etsək, işarə qədim türk Bastul turdetanların Ş hərfini təmsil edir. Burada xətlərin biri nəzərə alınmazsa, iki xətlə bu işarə -E hərfini göstərirdi. Ola bilsin ki, bu birləşik şəkildə damğa qədim türklərdə eş/es- “ağıl”, “zəka” mənalarını verirdi [16, I c., s. 476] ki, bu da tayfanın digər tayfalar arasındakı mövqeyindən irəli gələ bilərdi.

18. Tüger-Düger boyları. Bu damğa işarə də kayıların damğa işarələrini bir I işarə olmadan “yurd quranlar” mənasında təkrarlayır. Burada V “yurd” işarəsi altındakı O-“binə”, örtülü yer simvolik işarəsi və I-“erdi” mənaları ilə damğanı “Örtülü yurd qurdular” mənasında izah edir. Fonemlərin ayrı mənalarda birləşib söz şəklində alması türk dilçiliyinə xas predikativliyə daha çox uyğundur ki, buradakı işarələr mühakimə obyektini-mübtədanı, yəni işarələrin nə ilə bağlılığını izah edir.

19. Peçeneq boyları. Əgər diqqət etsək, bu damğa işarə Kayı türklərinə məxsus işarələrin yerdəyişimi şəklindədir. Qeyd edək ki, I dayaq işarə yazılarımızda göstərdiyimiz kimi Bastul Turdetan yazısında həm də be səsini verir ki, biz bunun şumer və prototürklərdə “bəy” mənası daşdığı haqda faktlar göstərmişik [16, I c., s. 425]. Fikrimizcə, yanakı “yurd quranlar” işarəsinin bu söz işarə ilə birliyi “Yurd qurmuş bəylər” mənasında simvolik rəmz olmuşdur.

20. Çuvaldur boyları. Bu türklərin damğa işarəsi də Bastul turdetanların yazısında bir qədər sivrli bu şəkildə tu səsi kimi verilmiş, Şamaxıdan tapılan qədim yazı işarələrində də eynilə təkrarlanmışdır [16, II c., s. 216-217]. Əgər bu səsi əsas götürsək, damğa “tikili”

mənasında “yurda” sahibliklərini ortaya qoyur. Biz qədim şərq tarixinə dair məlumatlarda bunun **Λ** şəklində “ev” mənasında olduğuna təsadüf edirik ki, hər iki halda damğa oturaq həyata işarədir.

21. Çepni boyları. ↗ Bu damğa işarə Yazıçıoğlunun tərtibatında bir qədər sivri formada oğuzların 16-cı tayfası Çepni boyunun damğası kimi göstərilə də, M.Kaşqaridə onlar 21-ci oğuz tayfasıdır. Bu damğa işarə sivri, görünən X formanın yanakı >< təsvirində, As əlifbasında –**tu** səsi “tikmək”, Bastul turdetan əlifbasında isə –**so** səsi “zəka ağıl” mənasında əks olunur [16, I c., 62, 425]. İşarə görünən V–“yurd” iki işarəsinin yan-yana sivri ><, şəkildə təsviri olmaqla, çepnilərin iki dəfə böyüklüyü və ikiqat gücə, yurda sahibliyini ortaya qoyur.

22. Çaruk boyları. Bu boyların damğa işarələri yoxdur [14, s. 55-58].

Bütün göstərilən tarixi faktların nəticəsi kimi demək olar ki, oğuz boyları m.ö. III minillikdən başlayaraq kassitlərin, mitan, maday, manna və azərbaycanlıların, sonra alban, hun və göytürklərin arasında “Od tanrısı”nın övladları olmuş və sonda böyük gücə çevrilmişlər. Onlar bu ad altında Səlcuq hakimiyyəti dövrünə qədər gəlib çataaraq, yenə də öz imperiyalarını yaratmışlar. Onlardakı bu inanc müasir azərbaycanlıların 5 min il öncə Tanrı, Günəş, Xuda inancının günümüzdəki yerini təkrarlayır. Bu tarixi proseslərin mərkəzi olmuş Naxçıvan ərazisində də bu siyasi prosesin izləri qalmışdır.

Hazırda türk ərazilərində Ayrım, Bəydilli, Təklə, Qaramanlı, Dügər, Şahsevənli, İnallı, Əfşar, Ustaclı, Qacar, Osallı, Sorsor, Baharlı, Uduyqlu, Qacar, və b. türk boyları əski Uz türklərinin günümüzə gəlib çatan varisləri olmuşdur. Bəydilli, Ayrım, Dügər, Əfşar, Qacar tayfa adları izlərinin Naxçıvan ərazisi toponimlərində təkrarı, bu prosesdə ərazinin bir mərkəz olduğunu da təsdiq edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Vağırov A.N. Naxçıvan oykonimləri. Bakı: Nurlan, 2008, 333 s.
2. Бернштам А.Н. Историческая правда о легенде об Огуз-кагане // Советская этнография, Москва, 1935, № 6, s. 33, 42, 43.
3. Sümər F. Oğuzlar. Bakı: Yazıçı, 1992, 432 s.
4. Fərzəli Ə.Ə. Gəmiqaya-Qobustan əlifbası. Bakı: Azərbaycan milli ensiklopediyası, 2003, 292 s.
5. Esin E. Türk kultürü tarixi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1997, 87 s.
6. İrəvan əyalətinin icmal dəftəri. Bakı: Elm, 1996, 184 s.
7. Kafesoğlu İ. Türk Milli Kültürü. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1977, 245 s.
8. Сарткожаулы К. Объединенный каганат тюрков в 745-760 годах. Астана: Фолиант, 2002, 220 с.
9. Короглы Х.Г. Огузский героический эпос: Монография. Москва: Наука, 1976, 240 s.
10. Kırzioğlu M. Fahrettin. Dede Korkut-Oğuznameleri. I kitab, İstanbul: Burhanettin Erenler, 1952, 132 s.
11. Геродот. История / Перевод и примечания Г.А.Стратановского. Ленинград: Наука, 1972, 599 с.
12. Quliyev Ə.A. Qədim türk onomastikası. Bakı: ADPU nəşriyyatı, 2007, 184 s.
13. Левина Л.М. Керамика Нижней и Средней Сырдарьи в I тысячелетии н.э. Москва: Наука, 1971, 251 с.
14. Kaşğari M. Divanü lüğət-it-türk. I c., Ankara: Basımevi, 1985, 530 s.

15. Aslanapa O. Türk sanatı. İstanbul: Remzi kitabevi, 1984, 454 s.
16. Rzayev F.H. Naxçıvan əhalisinin etnogenezi tarixindən (miladdan öncə VI-III minilliklər). I c., Bakı: ADPU-nun mətbəəsi, 2013, 528 s. II c. Bakı: ADPU, 2017, 588 c.

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: firudinrzayev@gmail.com

Firudin Rzayev

TRACES OF ANCIENT OGHUZ TURKIS' BRAND SIGNS IN THE TERRITORY OF NAKHCHIVAN

The article deals with ancient Turkic brand signs which take an especially place in Oghuz mythical thought and their traces in the toponyms of Nakhchivan territory. Although in other researches it shows that Oghuz Turks have nearest history but with many scientific facts we proved that they have an ancient history and goes to II millennium B.C. Untill our days the brand signs of these tribes haven't been investigated by Azerbaijan and Turkish scientists and their meanings are not explained. On the basis of scientific facts the trace of the meanings of ancient Oghuz Turkic brand signs exist in the territories of Nakhchivan have been investigated and explained. The article also lists the names of the Oghuz tribes and the myths on the stamps with the Nakhchivan territory. The trace of these brand signs in Nakhchivan geographical area are confirmed by facts. With many facts it is proved that the ethimoligical explanation Oghuz name are the same with the meanings of the brand signs.

These unions belonging to the Turkish Oguz tribes, united in an alliance, have been confirmed by facts that have special meaning, and new scientific results have been obtained.

Keywords: *Oghuz, Nakhchivan, oghuz tribes, brand signs, Turkic alphabet signs.*

Фирудин Рзаев

СЛЕДЫ ТАВРОВЫХ ЗНАКОВ ДРЕВНИХ ТЮРКОВ-ОГУЗОВ НА ТЕРРИТОРИИ НАХЧЫВАНА

В статье говорится о следах тавровых знаков тюрков-Огузов, занимающих особое место в тюркской истории, на территории Нахчывана. В ходе исследования с помощью фактов доказано, что история Огузов уходит корнями во II тысячелетие до н.э., также на основе фактов разъяснены значения тавровых знаков, принадлежавших 22 ветвям огузских племен. При сравнении тавро со знаками древнетюркского алфавита выясняется, что они берут начало в мифических верованиях древних тюрков. С научной точки зрения было еще раз обосновано повторение этих тавровых знаков в надписях Джемигая и Нуведи на территории древнего Нахчывана. Названия племен Огузов, сохранившие свои следы в ойконимах этой территории, однозначно подтверждают, что она является родиной тюрков. В статье показано, что названия огузских племен и мифология тавро полностью совпадают с ойконимической системой Нахчыванского региона.

Особое значение этих тавровых знаков, принадлежавших тюркским огузским племенам, объединенным в один союз, подтверждено фактами, а также получены новые научные результаты.

Ключевые слова: *Огуз, Нахчыван, ветви огузских племен, тавровые знаки, знаки тюркского алфавита.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlk variant 17.06.2019
Son variant 30.08.2019